

В.М. Постна, ст. гр. УНЗ-11-Б2
Науковий керівник: Г.М. Бевз,
к.психол.н., доцент Інституту менеджменту
та психології ДВНЗ «УМО» НАПН України

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ВИХОВНИМ ПРОЦЕСОМ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. В статті визначається сутність процесу управління виховання у загальноосвітньому навчальному закладі. Розкриваються особливості взаємин класних керівників й учнів, батьків та педагогічного колективу в процесі виховної діяльності. Характеризуються особливості управління виховним процесом та система виховної роботи Пирятинської СЗШ I-III ст. №6.

Ключові слова: виховання; мораль; педагогічна культура; система цінностей.

Анотация. В статье определяется сущность процесса управления воспитания в общеобразовательном учебном заведении. Раскрываются особенности взаимоотношений классных руководителей и учащихся, родителей и педагогического коллектива в процессе воспитательного процесса. Характеризируются особенности управления воспитательным процессом и система воспитательной работы Пирятинской СЗШ I-III ст. №6.

Ключевые слова: воспитание; мораль; педагогическая культура; система ценностей.

Annotation. In the article is defined essence of management education in secondary schools. Peculiarities of relations between class teachers and students, parents and teaching stuff during the educational activities. Also are characterized by features the educational process and the system of education of Pyryatyn secondary school I-III levels.

Keywords: education; moral; pedagogical culture; system of values.

Актуальність. У Законі України «Про загальну середню освіту» визначені завдання загальної середньої освіти, акцентується увага на вихованні громадянина - патріота України, готового до подальшої освіти і трудової діяльності, з вільними політичними і світоглядними переконаннями; на формуванні творчої особистості учня, свідомого ставлення до обов'язків; вихованні поваги до національних цінностей нашого народу; виробленні навичок здорового способу життя [2].

Метою дослідження є вивчення особливостей впровадження національної програмою гармонійного виховання населення, осіб юнацького

віку в сучасних умовах Пирятинської СЗШ І-ІІІ ст. №6. В цьому контексті ми розглядали такі напрямки як: формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства поставлено ряд завдань: утвердження в масовій свідомості громадян історично притаманних українському народові високих моральних цінностей, спрямованих на засвоєння кращих зразків вітчизняної та світової духовної спадщини; утвердження високих моральних цінностей, політичної культури та трудової моралі, збереження повноцінного фізичного розвитку дітей і молоді, попередження злочинності, запобігання інформації, що містить у собі елементи асоціальної поведінки, жорстокості [9].

Перед дослідженням були поставлені наукові завдання:

1. Висвітлити напрямки роботи ЗОШ згідно національної програми виховання дітей та молоді в Україні визначила систему завдань, спрямовану на виховання гармонійно розвиненої, високоосвіченої, національно свідомої і соціально активної людини, що наділена глибокою громадянською відповідальністю, високими духовними якостями, родинними і патріотичними почуттями, є носієм кращих надбань національної та світової культури, здатної до саморозвитку і самовдосконалення [8].

Програма виховання учнів, як складова виховної моделі Пирятинської СЗШ І-ІІІ ст. №6 створює цілісну систему, що забезпечує виховання всебічно розвиненої особистості - вільної, гуманної, духовно і творчо зрілої, фізично досконалої, відповідальної і мужньої, ініціативної і активної, здатної до вирішення складних проблем, готової до самооцінки і самовиховання.

На виконання завдань розроблені наступні напрямки:

- Пропагувати здоровий спосіб життя;
- Патріотичне виховання;
- Профорієнтація.

В основі будь якого суспільства лежить система цілей, яка виробляється на основі культури суспільства і системи цінностей цього суспільства.

Система виховної роботи, що склалася в Пирятинській СЗШ І-ІІІ ст. №6, дозволяє розв'язувати вищезазначені завдання. Підвищенню результативності виховної роботи в загальноосвітньому навчальному закладі сприяє впровадження нових форм роботи, пошук нових систем виховання, використання розвиваючих технологій. Основними засобами та формами виховної роботи є – співпраця з батьками; - гурткова робота; - вдосконалення учнівського самоврядування; - робота Координаційної Ради.

Проблеми соціально-економічного становища українського суспільства на сучасному етапі, знецінення традиційних моральних норм і цінностей, пропаганда жорстокості, бездуховності, насильства, невизначеність в оцінці подій історичного минулого українського народу негативно вплинули на моральні цінності підростаючого покоління. Рівень масової культури досить низький. Культ насилля практично заповнив екрани телевізорів.

На наших очах виростає покоління молодих людей, позбавлених почуття національної гідності, гордості, якому насаджується безкультур'я, нівелюється совість, деградується мораль, честь, справедливість. За висловом заслуженого учителя України, ветерана війни і праці Петра Щербаня, в державі «відбувається процес деморалізації і денаціоналізації сучасної молоді, яка втрачає не тільки національне, а й людське обличчя» .

На нашу думку, негативно впливають на формування патріотичних якостей у молоді наступні фактори:

- відсутність державно орієнтованої моделі формування патріотизму;
- нерозуміння всієї складності і протиріччя діяльності по формуванню патріотичних якостей без врахування духовної єдності поколінь і спільного загалу культурної спадщини;
- невизначеність, розмитість змісту, відсутність теоретично розроблених основ формування патріотичних якостей;
- авторитарний, той, що виключає взаємодію та співпрацю стиль, який як правило, викликає у молоді протест і протидію;

- негативний характер соціально – педагогічного впливу засобів масової інформації.

Базовим інститутом в системі формування патріотизму є сім'я. Саме в ній створюється психологічна основа орієнтації майбутнього громадянина.

У державній національній програмі «Освіта. Україна ХХІ століття» відзначено, що в основу національного виховання мають бути покладені такі чинники: принцип єдності сім'ї і школи, наступності та спадкоємності поколінь; організація родинного виховання та освіти як важливої ланки виховного процесу [9].

Це закономірно, бо побудувати повноцінну національну школу без активної участі й підтримки батьків неможливо. Здійснюючи родинне виховання, батьки створюють умови для повноцінного фізичного та духовного становлення особистості, формують активне, зацікавлене ставлення до оточуючого середовища. Варто згадати слова В.Сухомлинського : «У сім'ї шліфуються найтонші грані людини-громадянина, людини-трудівника, людини - культурної особистості. Із сім'ї починається суспільне виховання... Сім'я – це джерело, водами якого живиться повноводна річка нашої держави. На моральному здоров'ї сім'ї будується педагогічна мудрість школи» [7].

Саме тому в Пирятинській СЗШ І-ІІІ ст. №6 велике значення приділяється родинно - сімейному вихованню.

Зрозуміло, що справжнє родинне виховання прийде з належним оволодінням батьками сучасними педагогічними знаннями й уміннями застосовувати їх на практиці.

Про нагальну потребу педагогічної підготовки батьків писав К.Ушинський. «Батьки, - зазначав він, - завжди є хоч почасти вихователями своїх дітей і кладуть перші зерна майбутніх успіхів чи не успіхів виховання. Зрозуміло без пояснень, як важливо для них у цьому випадку набути педагогічних знань».

Цілком зрозуміло, що у підвищенні педагогічної культури батьків провідна роль належить школі. Школа може успішно виконувати свої функції щодо виховання підростаючого покоління тільки у тісному взаємозв'язку з сім'єю. Лише спільними зусиллями педагогів і батьків вдається плідно впливати на розвиток особистості дитини.

Практика показує, що робота, яка проводиться в школі з батьками, дає позитивні результати. Загальна і педагогічна культура батьків зросла, у багатьох сім'ях батьки сумлінно ставляться до своїх обов'язків щодо виховання дітей, є для них прикладом, гідним наслідування, надають допомогу школі, вчителям. Усвідомлюючи власну відповідальність за успішну підготовку молодшої зміни вони хочуть знати, чим і як займається школа, як здійснюється процес виховання у навчальному закладі.

На жаль, не всі батьки усвідомлюють свою відповідальність за виховання і навчання дітей і, тим більш, не проявляють її на практиці. Як засвідчує аналіз роботи з неблагополучними родинами, діти з таких сімей є порушниками дисципліни, схильні до шкідливих звичок.

Такі сім'ї і учні, що проживають в них, знаходяться на контролі у адміністрації і класних керівників. Координаційна рада виносить рішення про постановку їх на внутрішкільний профілактичний облік.

На початку кожного навчального року адміністрація школи складає загальні та індивідуальні плани роботи з учнями, що перебувають на ВШО, а також загальні та індивідуальні плани роботи з неблагонадійними родинами. Індивідуальні плани протягом року можуть змінюватись, в них додаються додаткові заходи, або ж, навпаки, видаляються зайві, можуть змінюватись терміни проведення, тематика індивідуальних бесід.

Індивідуальні плани роботи складає кожен класний керівник, у якого є учні, що перебувають на ВШО, або ж неблагонадійні родини. В них класний керівник враховує особливості кожної дитини, її нахили і уподобання, можливості найкращого прояву в діяльній сфері та навчанні, добирає

диференційовані підходи, різні форми позитивного впливу класного колективу на учня.

ПЛАН

РОБОТИ СЗШ I-III ст. №6 З УЧНЯМИ, ЩО ЗНАХОДЯТЬСЯ НА ВНУТРІШКІЛЬНОМУ ПРОФІЛАКТИЧНОМУ ОБЛІКУ

№	Заходи	Дата	Відповідальний
1	Вивчення індивідуальних особливостей учнів, що знаходяться на внутрішкільному профілактичному обліку	протягом року	ЗДВР психолог кл.керівники
2	Проведення діагностичної роботи з метою виявлення способу життя та пізнавальних інтересів учнів	протягом року	Психолог кл.керівники
3	Залучення учнів до гурткової, позакласної та суспільно-корисної роботи	постійно	ЗДВР кл.керівники
4	Виявлення кола друзів та визначення їх впливу на учнів, що знаходяться на внутрішкільному профілактичному обліку	постійно	ЗДВР психолог кл.керівники
5	Вивчення житлово-побутових умов та мікроклімату сім'ї	щосеместрово	Кл. керівники
6	Контроль за відвідуванням школи та результатами навчанням учнів	постійно	ЗДВР кл. керівники
7	Проведення профілактичної роботи по профілактиці шкідливих звичок та СНІДу, попередженню	постійно	ЗДВР психолог

	правопорушень, злочинності та бродяжництву		кл.керівники пед.-орг.
8	Звіт органам учнівського самоврядування щодо дотримання учнями правил внутрішкільного розпорядку	щотижнево	Пед.-орг.
9	Звіт учнів та класних керівників на засіданні Координаційної Ради школи	згідно плану	Кл.кер.
10	Здійснення контролю за перебуванням учнів під час канікул	канікулярний період	ЗДВР кл.керівники

Адміністрація школи та класний керівник систематично контролюють:

- відвідування школи учнями , що стоять на ВШО;
- рівень навчання та «кризові» дисципліни, з метою надання вчасної допомоги.
- залучення учнів до гуртків та спортивних секцій;
- зайнятість у позаурочний час;
- відвідують родини, знайомляться зі станом справ в них.

Систематична робота з учнями та родинами «групи ризику» дає позитивні результати: зменшується кількість учнів і родин, що знаходяться на внутрішкільному профілактичному обліку. В той же час існує певна проблема, яку педагогічний колектив не може вирішити своїми силами. Це - здійснення індивідуальної роботи з неблагополучними сім'ями, що передбачає відвідування їх вдома. Як правило, такі сім'ї складаються з осіб, які зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами, ведуть спосіб життя, який не може бути прикладом для їх дітей. Знаходячись у стані сп'яніння або у агресії, члени такої родини унеможливають спілкування з ними, що перешкоджає виконанню класним керівником його функціональних обов'язків. Важко до таких заходів залучити органи правопорядку, відповідні служби, громадські організації, так як

існує певна система інформування, звітування, яка не дає можливості зреагувати оперативно.

З метою створення системи пошуку, розвитку і підтримки юних талантів, обдарувань, для формування творчої та наукової еліти у різних галузях суспільного життя, формування активної життєвої позиції учнів, пропагування здорового способу життя та профілактики правопорушень серед учнів в школі проходить спеціально організована робота в позаурочний час, яка здійснюється через гурткову роботу, заняття в секціях, залучення до роботи в шкільному науковому товаристві, до діяльності в учнівському самоврядуванні, що є логічним продовженням навчально – виховної роботи, яка здійснюється на уроках. Аналіз роботи показує, що кількість учнів, зайнятих в позаурочний час, збільшується.

Разом з тим, деяким керівникам шкільних гуртків не вистачає спеціальної підготовки для проведення занять, в результаті чого можна спостерігати низький рівень підготовки учнів до участі в конкурсах районного рівня. Матеріально – технічна база не відповідає сучасним вимогам для надання освітніх послуг учням у позаурочний час.

Висновки

За умов нестабільності і відсутності нових ідеологічних установок стало складним визначити концептуально орієнтовану перспективу, яка б дозволила окреслити шляхи та мету виховання, що ускладнюється через відсутність наукової теорії патріотичного виховання, розробленої з урахуванням змін, що відбулися в країні. Важливо визначити, які кроки із питань виховання молоді варто зробити сьогодні.

Реалізація програми має бути узгоджена з структурою функціонування навчального закладу, профілактичні заходи мають бути пріоритетними, тісна праця з населення для виявлення освітньо - виховних потреб.

З метою забезпечення умов для виходу дітей та родин з кризового стану, створення здорового мікроклімату у навчальному закладі, системи взаємодії школи, родини та учнів, попередження негативних проявів поведінки учнів, усвідомлення відповідальності за правопорушення пропонуємо вийти до районного управління освіти з пропозицією організувати і систематично проводити спільні рейди представників від навчального закладу, служби в справах дітей, відділу кримінальної міліції в справах дітей, дільничного інспектора міліції в неблагополучні родини.

З метою підвищення рівня педагогічних знань батьків, вироблення моделі педагогічної взаємодії родини і школи пропонуємо:

1. В навчальному закладі ввести домашні завдання для батьків, виконання яких вимагало б поповнення знань з педагогіки, психології, санітарії, гігієни, культури тощо;

2. Проводити «педагогічний десант» (виступ вчителів в організаціях, де працюють батьки).

Організація позаурочної діяльності учнів є одним з резервів підвищення якості та інтенсивності вирішення завдань суспільства в галузі освіти. Практика роботи доводить, що необхідно вдосконалення науково-теоретичної, психолого-педагогічної, загально-дидактичної, методичної і фахової підготовки керівників шкільних гуртків. Тому з метою створення умов для професійного зростання, самоосвіти, дослідницької і творчої діяльності керівників шкільних гуртків, здійснення керівництва творчою діяльністю, інформаційно-нормативного, методичного, психологічного забезпечення, вивчення, впровадження перспективного педагогічного досвіду, узагальнення та обмін досвідом успішної педагогічної діяльності керівників гуртків, забезпечення засвоєння і впровадження найбільш ефективних технологій, методик і технік виховання школярів пропонуємо:

1. В школах, де налічується більше 3 гуртків, створювати методичні об'єднання керівників шкільних гуртків;

2. Розширити видання вітчизняних науково – методичних журналів, рекомендацій з проблем позашкільної освіти та виховання;

3. Розробити нормативно – правову базу, яка підвищить статус та соціальну захищеність керівника шкільного гуртка;
4. Створити механізм економічного стимулювання суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють підтримку заходів, спрямованих на поліпшення матеріально – технічної бази навчального закладу, розкриття творчих здібностей учнів та їх підтримку.

Література

1. Закон України «Про освіту» // Освіта України. – 1999, 23 червня, № 25.
2. Закон України “Про загальну середню освіту”// Інформаційний збірник міністерства освіти України.- 1999.- №15.- С. 6-31.
3. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа) // Освіта України. – 2003. - №34. – С. 34 – 39.
4. Книга керівника навчально-виховного закладу: Довідково-методичне видання / Упоряд. Б.М. Терещук, В.В. Скиба. – Харків: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – 688 с.
5. Положення про піклувальну раду загальноосвітнього навчального закладу. Наказ Міністерства освіти і науки України 05.02..2001 №45// Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України.- 2001.-№8.-С.24-27.
6. Сорока Г.І. Організація виховної роботи: планування, аналіз, методичне забезпечення. – Х.: Вид. група «Основа», 2006. – 128 с.
7. Сухомлинский В.О. Вибрані твори: у 5т. – К.: Рад. школа, 1977. – Т.4. – 574 с.
8. Наука управління загальноосвітнім навчальним закладом: Навчальний посібник / Т.М. Десятов, О.М. Коберник, Б.Л. Тевлін, Н.М. Чепурна. – Х.: Основа, 2004. – 215 с.
9. Шкільне методичне об'єднання. Суспільно-гуманітарний цикл: нормативні документи, планування діяльності, позакласна і виховна робота / Авт.-упорядники І.П.Нікітіна, Ю.О.Нікітін, В.В.Шеліхова. – 2-е вид. – Х.: Вид.група «Основа», 2006. – 160 с.
10. zakon.rada.gov.ua